

Lexicographic Bulletin

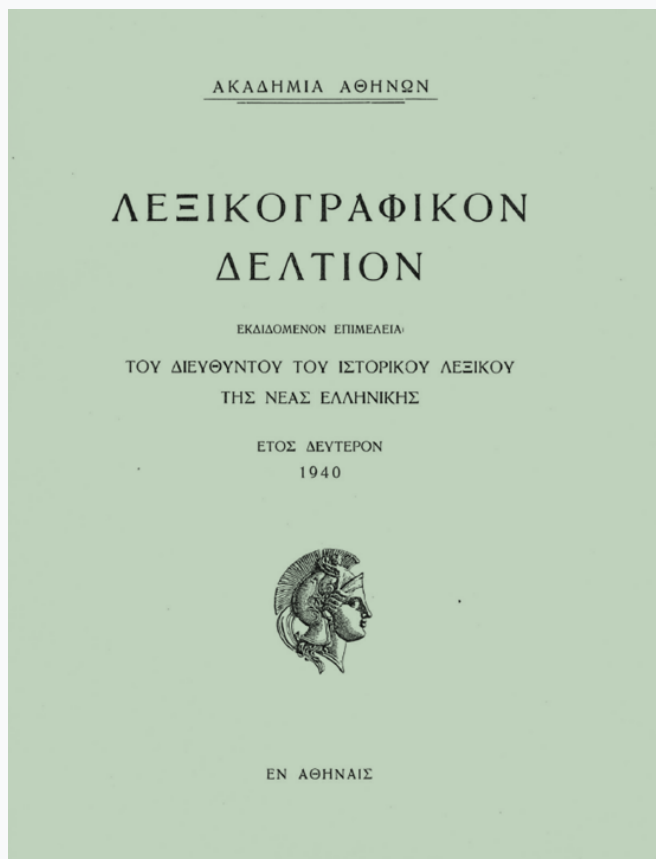

Vol 2 (1940)

Lexicographic Bulletin

Έτυμολογικά και σημασιολογικά

Dimitrios Georgakas

doi: [10.12681/ld.39161](https://doi.org/10.12681/ld.39161)

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΛΕΞΙΚΟΓΡΑΦΙΚΟΝ
ΔΕΛΤΙΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑΙ

ΤΟΥ ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ ΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΛΕΞΙΚΟΥ
ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

ΕΤΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

1940

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

<i>Α. Α. Παπαδοπούλου</i> Ἐπιφρήματα εἰς - α	σελ. 3 - 74
<i>Βασ. Φάβη</i> Μετάθεσις καὶ ἀντιμετάθεσις φθόγγων	» 75 - 122
<i>Δ. Γεωργακά</i> Ἐτυμολογικά καὶ σημασιολογικά	» 123 - 141
<i>Ν. Π. Ἀνδριώτη</i> Ἐτυμολογικά	» 142 - 157

Ἐξετυπώθη τῇ 28 Φεβρουαρίου 1941.

ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΑ ΚΑΙ ΣΗΜΑΣΙΟΛΟΓΙΚΑ

ἀναμνοιάζω

Παρά Σαχλίχη φέρονται οἱ στίχοι 154-155 (ἔκδ. Wagner σ. 68)

*ὅταν κερδαίνῃ ὁ ζαριστής, πολλοὶ τὸν συντροφιάζουν,
ἀμμὴ ὅταν χάνῃ, ἀφύρουν τὸν καὶ οὐδὲν τὸν ἀναμνειάζουν.*

Ὁ Σ. Ξανθουδίδης¹ κατ' ἀρχὰς ἐριμηνεύων ἀναμνιάζω = «δὲν σκέπτομαι, παραμελῶ» γράφει καὶ οὐδὲ τὸν ἀνεμνιάζου, ἐγὼ δὲ νομίζω ὅτι ὀρθῶς ἔχει καὶ οὐδὲν τὸν ἀναμνιάζου· τὸ μὲν καὶ οὐδὲν = καὶ δέν, περὶ δὲ τοῦ ἀνα- πβ. ἀναθυμᾶται στίχ. 92,184 (ὄχι ἀνεθυμᾶται, ὡς διορθοῖ ὁ Σ. Ξανθουδίδης).

Βραδύτερον ὁ ἴδιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἑρωτοκρίτου² πραγματεύεται περὶ τοῦ αὐτοῦ καὶ ἐν τῷ Ἑρωτοκρίτῳ ἀπαντῶντος ἀναμνιάζω (οὕτω γράφει τὴν λέξιν) καὶ ὑποστηρίζει ὅτι τὸ ρῆμα εἶναι ἄσχετον πρὸς τὸ ἀνεμος (ὡς ἐδέχοντο ὁ Γιάνναρης καὶ ὁ Chestacoff) καὶ πρὸς τὸ ὁμοιάζω. «Εἶναι — λέγει ὁ Σ. Ξανθουδίδης³ — νεώτερος εἰς -ιάζω (ἦ -ηιάζω) σχηματισμὸς γενόμενος ἐκ τοῦ ἀναμνήσω - ἀνέμνησα (τοῦ ἀναμνησσομαι) καὶ σημαίνει ἐνθυμοῦμαι, σκέπτομαι, φροντίζω. Εἰς τὸν Σαχλίχην . . . εῖρηται . . . καὶ οὐδὲν τὸν ἀναμνειάζου». Καὶ παραθέτει τύπους ἀνάμνησαν, ἀνήμνησεν, ἀναμνήσω, ἀναμνεύεμαι (= ἐνθυμούμενος ἀναφέρω) κττ. καὶ γνώμην τοῦ Π. Παπαγεωργίου πρὸς αὐτὸν διατυπωθεῖσαν ὅτι «οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν ὅτι τὸ ἀναμνησσομαι καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ ὑπόκεινται εἰς τὸ ἀναμνιάζω, ἀνεμνιάζω»· συμπεραίνει δὲ τὸ κατ' αὐτὸν «βέβαιον ὅτι τὸ ἀναμνιάζω εἶναι νεώτερος σχηματισμὸς ἐνεστῶτος εἰς -ιάζω (Γ. Χατζιδάκι ΜΝΕ 1,276 κέξ.) γενόμενος ἐκ τῶν τύπων ἀναμνήσω - ἀνέμνησα».

Τὸ δίδαγμα τοῦ Σ. Ξανθουδίδου εἶναι, νομίζω, ἐσφαλμένον, διότι τὸ ἀναμνιάζω δὲν δύναται νὰ ἐριμηνευθῇ ἐκ τοῦ ἀνέμνησα. Εἰς -ιάζω μετεπλάσθησαν τὰ παρ' ἀρχαίοις εἰς -ιῶ (-ιῶ) λήγοντα, οἷον μονοδγιάζω, κελεφγιάζω, κοπιγιάζω (αἰμοδιῶ, κελεφιῶ, κοπιῶ) κττ., ὁμοίως δὲ ἄλλα εἰς -ῶ ἀναλογικῶς ἐκ τοῦ ἀορίτου ἐσχημάτισαν ἐνεστῶτα εἰς -ιάζω, π. χ. διηγιάζω, πενιάζω, σπάζω (διηῶ, πεινῶ,

¹ Βυζαντις 1 (1909) 347.

² σ. 395 - 396.

³ σ. 396.

σπῶ) κττ. Ἄλλ' ἐκ ρήματος εἰς -ῖσα νομίζω ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ σχηματισθῆ κανονικῶς ρῆμα εἰς -ιάζω· πράγματι φαίνεται ἀδύνατος ὁ σχηματισμὸς τοῦ ἀναμνιάζω ἐκ τοῦ ἀναμνιέμαι. Ἐπειτα ἐξεταστέον ἂν σημασιολογικῶς ἔχει πρᾶγματι τὸ ἀναμνιάζω σχέσιν πρὸς τὸ ἀναμνιήσχω.

Ἢ ὁρθῆ ἐρμηνεία καὶ τοῦ στίχου τοῦ Σαχλίκη καὶ τῶν τοῦ Ἐρωτοκρίτου νομίζω ὅτι εὐρίσκεται διὰ τῆς γραφῆς ἀναμνοιάζω. Τὸ ρῆμα τοῦτο ἀπαντᾷ καὶ σήμερον ἐν Κρήτῃ ὑπὸ τοὺς τύπους ἀναμνοιάζω καὶ ἀναμνοιάζω, σημαίνει δὲ μεταβατικῶς εὐρίσκω ὁμοιότητάς τινος πρὸς ἄλλον (συνών. παρομοιάζω, συνσπομιάζω), π. χ. δὲ δὸν ἀναμνοιάζω μὲ κιάνερα¹. Νομίζω ὅτι τὴν αὐτὴν σημασίαν ἔχει ἡ λέξις καὶ ἐν τῷ χωρίῳ τοῦ Σαχλίκη

ἀμμή ὅταν χάνη, ἀφίνον τον κι οὐδὲν τὸν ἀναμνοιάζον.

Ἢ ἔννοια αὐτοῦ εἶναι: ὅταν κερδίξῃ ὁ ζαριστής, πολλοὶ τὸν πλησιάζουν καὶ τὸν συντροφεύουν μὲ τὴν σκέψιν βεβαίως νὰ ὠφεληθοῦν, ὅταν ὅμως χάνη, τὸν ἐγκαταλείπουν καὶ δὲν τὸν ἀναγνωρίζουν (δηλ. δὲν εὐρίσκουν τίχα νὰ ὁμοιάξῃ πρὸς γνωστὸν τῶν πρόσωπον). Ὅμοίως κεῖται καὶ ἐν Ἐρωτοκρίτῳ ἀναμνοιάζω στίχ. Α 867 ἤγγηζε πάλι τοῖ πολλοὺς καὶ μὲλῶ δὲν τὸ ἀναμνοιάζει, ὁ ὁποῖος εἶναι ὅμοιος πρὸς τὸν ἀνωτέρω τοῦ Σαχλίκη (*ἀφίνον τον κι οὐδὲν τὸν ἀναμνοιάζον*).

Προαιτέρω δὲ κατήντησε τὸ ἀναμνοιάζω (= ἀναγνωρίζω) νὰ δηλώσῃ τὸ ἐνδιαφέρομαι, φροντίζω, ὥστε δὲν ἀναμνοιάζω = ἀφροντιστῶ. Οὕτως ἔχουν τὰ χωρία τοῦ Ἐρωτοκρίτου

Α 823 *κι οὐδὲ γεράζια οὐδὲ σκυλλιά οὐδ' ἄλογ' ἀναμνοιάζει* (πβ. καὶ Α 831).

Α 774 *νὰ πέμπη δοῦλο μὲ γραφές, τὸ φίλο ν' ἀναμνοιάζει.*

Παρομοίαν πρὸς τὸ ἀναμνοιάζω ἐξέλιξιν σημασιολογικὴν ἔχει τὸ ρῆμα ἀναγνωρίζω (ἀρχ. ἀναγνωρίζω), π. χ. δὲν τὸν ἀναγνωρίζει γιὰ συγγενῆ του - γιὰ φίλο του².

ΠΑΜΠΩΝΩ

Παρὰ Σαχλίκη φέρονται οἱ στίχοι

123 (Παπαδημητρίου) *ἐπάμπωσέ με ἢ τήχη μου, εἰπέ μου, γεῖρε, φήγε,*

287 *ιδὲ τὸ ποῦ σ' ἐπάμπωσεν ἢ μοῖρά σου, Σαχλίκη.*

Ὁ Ξανθουδίδης³ θεωρήσας ἀνύπαρκτον τὸ ρῆμα παμπώνω διώρθωσε τὸν πρῶτον στίχον εἰς ἐπόμπεγε ἢ ἐκόμπωσε, εἰς δὲ τὸν στίχ. 287 ἀποκατέστησε τὴν

¹ ἰδ. Ἱστορικὸν Λεξικὸν Ν. Ἑλληνικῆς ἐν λ. ἀναμνοιάζω.

² αὐτόθι ἐν λ. ἀναγνωρίζω.

³ Βυζαντις 1 (1909) 362 καὶ 367.

γραφὴν τῶν κωδίκων Μ καὶ Ρ ἦτοι ἀπέσωσεν. Ὁ κ. Φ. Κουζουλές¹ ἐσημείωσεν ὅτι τὸ *παμπώνω* λέγεται ἐν Πελοποννήσῳ (Λάσται) ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ ἐξαπατῶ, ἄρα τὸ κείμενον ὀρθῶς ἔχει ἐπάμπωσε.

Συνάπτει δὲ ὁ Κουζουλές τὸ *παμπώνω* πρὸς τὸ *θαμπώνω*, διὸ καὶ παραβάλλει τὸ συνώνυμον *στραβώνω*. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ κοινὸν *θαμπώνω* λέγεται καὶ ἐν Κρήτῃ ὑπὸ τοὺς τύπους *θαβώνω* (*θαβός*) καὶ *θοβώνω* (*θοβός*), ἐν Σουφλίῳ δὲ τῆς Θράκης *χαμπώνω*, ἕτερος δὲ τύπος δὲν ἀπαντᾷ, τὸ δὲ *παμπώνω* δὲν φαίνεται δυνατόν ὅτι παρήχθη ἔξ αὐτοῦ, διὰ τοῦτο ἡ λέξις δέον νὰ ἐξηγηθῆ.

Παρατηρῶ ὅτι τὸ ἐπάμπωσε εἰς τοὺς ἀνωτέρω δύο στίχους σημαίνει ὄχι θαμπώνω, ἀλλὰ παραγκωνίζω, περιφρονῶ (*ἐπάμπωσέ με ἢ τέχῃ μου, σ' ἐπάμπωσεν ἢ μοῖρα σου*), ταύτην δὲ τὴν σημασίαν ἔχει ἐν Καρπάθῳ τὸ ρῆμα ἀπαμπώθω (ἀπό + ἀμπώθω) ὑπὸ τοὺς τύπους ἀπαπώθω καὶ ἀποπώθω. Τὸ μεσν. ρ. ἀμπώθω (ἀρχ. ἀπωθῶ) ἀπαντᾷ σήμερον πολλαχοῦ, ἐνιαχοῦ δὲ καὶ ὑπὸ τὸν τύπον ἀμπώνω (Ἡπειρος, Κέρκυρα, Πέλοποι, Στερεὰ Ἑλλάς), ὁ ὁποῖος φέρεται καὶ ἐν Λεφαρώνα Ἱστορ. Σωσάννης 102, καὶ ἀβώνω (Κεφαλληνία, Νάξος)², τὸ δ' ἐν Λάσται *παμπώνω* ἀπαντᾷ παρὰ τὸν ἀπλοῦν τύπον ἀμπώνω. Κατὰ ταῦτα τὸ παρὰ Σαχλίκη ἐπάμπωσε ἔχει ἐνεστώτα ἀπαμπώθω, καθ' ἣ καὶ ἀπογράφω-ἐπόγραφα, ἀποδίνω ἐπόδωκα κττ.

Ὅμοίως ὁ κ. Κουζουλές³ διώρθωσε τὸν στίχ. 51 (Παπαδημητρίου)

ἐξήμπωσέ με ἢ τέχῃ μου εἰς τὸ πολιτικαρεῖον

εἰς ἐξήμπωσέ με (= ὠθήσε, προώθησε· πβ. φρ. *μ' ἀμπώθει ἢ μοῖρα*). Νομίζω ὅτι γραπτέον ἐξήμπωσε παρὰ τὸ *ξαμπώθω*, ὅπως ἐπάμπωσε παρὰ τὸ *παμπώθω*, διότι τὸ ἀπλοῦν εἶναι ἀμπώθω καὶ ὁ ἀόρ. (καὶ σήμερον ἐν Κρήτῃ) ἄμπωσα, ὄχι ἤμπωσα.

μ ὦ κ ο ς

Ἡ λέξις *μῶκος*, γνωστὴ ἐν Ἡλείῳ, ἐν Μακεδονίᾳ καὶ πολλαχοῦ τῆς Πελοποννήσου, σημαίνει ἐν Τριφυλίᾳ τὸν βλάκα, τὸν μωρότατον, ἀπαντᾷ δὲ καὶ ἐν τῇ φρ. *μοῦ κάνει τὸ μῶκο* (= ὑποκρίνεται ἄγνοιαν πρὸς ἐμπαιγμόν μου) καὶ *μῶκο!* (= σίγα!). Πόθεν ἡ λέξις;

Ὁ G. Meyer⁴ συνάπτει τὴν λέξιν πρὸς τὸ Ἱταλ. *moccio* κττ., ἀλλὰ δὲν πείθει. Τὸ οὖσ. *βῶκος* λέγεται ἐν Λαοδανελλίῳ, Θράκῃ, Πόντῳ, Ρόδῳ, Σερρίῳ

¹ Λαογραφία 3 (1911) 369.

² ἰδ. Ἱστορικὸν Λεξικὸν Ν. Ἑλληνικῆς ἐν λ. ἀμπώθω.

³ Λαογραφία 3, 368.

⁴ Neugriech. Studien 4, 53.

καὶ ἀλλαγῶ καὶ σημαίνει τὸν γέροντα βοῶν (Λαοδανέλλια) καὶ ἀπλῶς τὸν βοῦν (Θοράκη), μεταφορικῶς δὲ τὸν εὐήθη, τὸν δύσνον (πολλαχῶ), ὅπως καὶ βόιδι κοινόν, βούβαλος ἐν Ρόδῳ (= ὁ εὐήθης), ἐν Γέμα τῆς Θοράκης λέγουν τὴν φρ. σὰν τὸ βῶκο εἶναι (σὰν τὸ βόιδι). Εἶναι δὲ ἐντεῦθεν καὶ ἐπώνυμον Βῶκος¹. Ἐν Κοτυώροις τοῦ Πόντου ἐλέγετο καὶ βουῶκος.

Τὸ ὄνομα βῶκος φαίνεται Λαοικὸν ὑπόλειμμα ἀντὶ βουῶκος, ὃ ἐκ τοῦ βου-κος (πβ. βουκόλος ἀντὶ βουκόλος). Ἀληθῶς δὲ ἀπαντᾷ οὔσ. βῶκος παρὰ Θεοκρίτῳ 10,38 μὲ τὴν σημασίαν τοῦ βουκόλος (Λατιν. bubulcus)· πβ. καὶ τὰ νέα βοῦδαλαῖς ἐν Οἰνοῦντι (= ἄνους) καὶ βοῦδαλαῖς ἐν Κρήτῃ (= βλάξ) κτ., ὅν ἡ πρώτη σημασία εἶναι ἡ τοῦ βουκόλος.

Οὐδεμία, νομίζω, ἀμφιβολία ὅτι τὸ μῶκος καὶ τὸ βῶκος εἶναι ἡ αὐτὴ λέξις καὶ ὅτι ἐκ τοῦ βῶκος (= βοῦς, βλάξ) προήλθεν ὁ τύπος μῶκος (= βλάξ) οὐχὶ κατὰ φωνητικὴν τοῦ β εἰς μ τροπήν,² ἀλλὰ κατ' ἐπίδρασιν τοῦ συνωνύμου ἐπιθέτου μωρός. Γίνεται δ' αὕτη προφανῆς διὰ τοῦ ἐπιθ. μώκορος ἀπαντῶντος ἐν Ἡλείῳ, ὅπερ κατὰ τὸν Μ. Φιλήνταν³ ἐκ συμφύσεως βῶκος + μωρός.

χανταβουλιάζω

Τὸ ρῆμα χανταβουλιάζω ἀκουόμενον ἐν Μεσσηνίᾳ καὶ Ἀρκαδίᾳ σημαίνει ὅ,τι καὶ τὸ κοινόν ρ. χανταζιώνομαι (= ἀφανίζομαι, χάνομαι) καὶ τὸ ρ. βουλιάζω (= βυθίζομαι, καταδύομαι, μεταφορ. ἀφανίζομαι, ἀπόλλυμαι). Προφανῆ θεωρῶ ἐν τῷ χανταβουλιάζω τὴν σύμφυσιν τῶν συνωνύμων τούτων ρημάτων χανταζιώνω καὶ β.υλιάζω. Ὁ δ' ἐν Μάνῃ ἀκουόμενος τύπος χαντ βουλιάζω ἔχει τὸ μὲν β' συνθετικὸν ὑπὸ τὸν ἀπαθέστερον τύπον βουλιάζω (ἀπαντῶνται ἐν Ρόδῳ, Τραπεζοῦντι κ. ἄ.), τὸ δὲ χαντο - κατὰ παρετυμολογικὴν ἐπίδρασιν τοῦ σημασιολογικῶς συγγενοῦς ρήματος χώνω καὶ τοῦ ἐπιθέτου χωστός. Τέλος ὑποχωρητικῶς ἐπλάσθη ἐκ τοῦ ρήματος τὸ οὔσ. χανταβούλα ἀπαντῶν ἐν τῇ ἀρχῇ χανταβούλα γὰ γένης! (Ἀρκαδία, Ὀλυμπία, Τριφυλία).

κατσηφάρα κτ.

Ἁ συνάδελφος κ. Κ. Χατζηιωάννου⁴ ὑπεστήριξεν ὅτι τὸ ἐν Κύπρῳ λεγόμε-

¹ Ἡ τροπὴ αὕτη εἶναι δυνατὴ· οὕτως ἐν Κιμῶλι μαγόνι (βαγόνι), μασκαίνω (βασκαίνω). Βλ. *I. Βογιατζίδην*, Ἀθηνᾶ 37 (1925) 119.

² Οὐχὶ ὀρθῶς ὁ *I. Σταμινόπουλος*, Βόλτες ὀνοματολογικῆς, Ἀθῆναι 1929, σ. 17, συνάπτει πρὸς Ἰταλ. *Bocco*.

³ Γλωσσογνωσία Ἑλληνικῆ 3,213.

⁴ Σύμμεικτα ἔτυμολογικά, Ἀθηνᾶ 47 (1937) 152.

μενον οὖσ. *κατσηφάριον* (= μικρόν νέφος κττ.) προῆλθεν ἀνομοιοτυπικῶς ἔκ τινος *κατσηφάριον < *κατσηφάριον*, οὗ συνθετικὰ εἶναι ἀ' τὸ *κατση* θηλυκὸν τοῦ ἐπιθέτου *κακός* ἀποσπασθὲν ἔκ συνθέτων, οἷον *κατσηκορόνα*, *κατσηκουτάλα* κἀ., καὶ β' τὸ οὖσ. *νεφάριον* (νέφος). Ἄλλ' ἢ παραγωγή δὲν φαίνεται δυνατή. Πρῶτον διότι, ἐνῶ ἢ λ. *κατσηφάρα* εἶναι συνήθης εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος, οὐδαμοῦ ἀπαντᾷ τὸ ὑποτιθέμενον *κατσηνεφάριον*, δεύτερον δὲ διότι ἐν τῷ *κατσηφάριον δὲν ὑπάρχουν δύο ὅμοιαι συλλαβαί, ὧν ἢ ἑτέρα θὰ ἐξέπιπτε καθ' ἀπλολογίαν (τὸ τελικὸν *ν* τοῦ *κατσηνεφάριον* δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ληφθῆ ὡς τὸ αἴτιον τῆς αὐτοῦ ἀνομοιώσεως). Ἡ ἀρχὴ τῆς λέξεως ἔχει ἄλλως.

Ἐπιθέτου *κατσηφής* ἐγένετο *κατσηφάριον* εἶπε πρὸ πολλοῦ ὁ Γ. Χατζιδάκις¹, περὶ δὲ τοῦ ῥήματος *κατσηφιάζω* ἀπαντῶντος ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θεσσαλίᾳ, *κατσηφιάζω* κοιν., ὅτι ἐγένετο ἔκ τοῦ *κατσηφιάζω* καὶ ὅτι λέγεται ἐπὶ καιροῦ, ὁ ὁποῖος συννεφούμενος κλίνει πρὸς βροχὴν, ἔγραψεν ὁ καθηγητὴς κ. Φ. Κουκουλές².

Πῶς ἐγένετο τὸ οὖσ. *κατσηφάρα*; Ἐκ τοῦ ἐπιθέτου *κατσηφός* (ὃ ἔκ τοῦ *κατσηφής*) παρήχθη τὸ ἀφηρημένον *κατσηφιά*³ (= ὀμίχλη, πούσι), ἐν Ἀπυρανθῶ τῆς Νάξου καὶ ἐν Σίφνῳ ἀπαντῶν πβ. *κατσηφιάσε ὁ καιρός ἢ ὁ οὐρανός, κατσηφιάσμενος οὐρανός* (= ὑπὸ ὀμίχλης κεκαλυμμένος) ἐν Σίφνῳ, *κατσηφλιάσμενος*⁴ ἤλιος ἐν Θήρᾳ (= ὁ ὑπὸ νεφῶν σκιαζόμενος). Ἐκ τοῦ *κατσηφιά* δὲ παρήχθη τὸ ἐν Κύπρῳ *κατσηφάριον* διὰ τῆς καταλήξεως *-άριον* καὶ τούτου μεγεθυντικὸν *κατσηφάρα*⁵, σημαῖνον κυρίως μὲν τὴν σκυθρωπότητα (Ζάκυνθος), μεταφορικῶς δὲ τὸν ὀμίχλωδον καιρόν, τὴν ὀμίχλην, τὴν καταχνιάν, ἀλλαχοῦ δὲ (Κίμωλος, Τήλος, Χίος) *κατσηφούρα*⁶ διὰ τῆς καταλήξεως *-ούρα*, ἐν Κρήτῃ *κατσηφάλα* διὰ τῆς καταλήξεως *-άλα*, ἐν Πάτραις καὶ Χαλκιῶ Χίου *κατσηφάδα*, πάντα ταῦτα σημαίνοντα τὴν ὀμίχλην· τὸ δὲ ἐν Κύπρῳ *κατσηφάριον* σημαίνει μπόρρα, οἷ ὑποκοριστικὸν *κατσηφαρούα* (- οὐδα), π. χ. *ἔπκλασεν μιά κατσηφαρούα βροδί*. Ὅτι αἱ σημασίαι εἶναι συγγενεῖς εἶναι προφανές. Οἷαν δὲ σχέσιν ἔχει τὸ *κατσηφής*

¹ ΜΝΕ 2,10 καὶ 292. Ἡ συλλαβὴ *τι* γίνεται *τσι*.

² Ἀθηνᾶ 29 (1917) Λεξικογραφ. Ἀρχεῖον 97.

³ Τὸ οὖσ. *κατσηφιά* καὶ *κατσηφιά* εἶναι νεώτερος σχηματισμὸς παρὰ τὸ ἐπίθ. *κατσηφός* - *κατσηφός*, ὅχι τὸ παλαιὸν *κατσηφία*· ἂν οὕτως εἶχε τὸ πρᾶγμα, θ' ἀνεμένετο προπαροξύτονον, πβ. *ἀκριβής* - *ἀκριβός* - *ἀκριβεία*, *συγγενής* - *συγγενός* - *συγγένεια* κττ.

⁴ Τὸ ρ. *κατσηφλιάζω* προῆλθεν ἔκ τοῦ *κατσηφριάζω* (τύπος *κατσηφριάζω* ἐν Κρήτῃ, Μήλῳ, Σύρῳ) καὶ ὅχι, ὡς λέγει ὁ Μ. Φιλίππας, Γλωσσογνωσία Ἑλληνιστῆ 3,210, ἔκ συμφύσεως *κατσηφιάζω* + *τηφλιάζω*.

⁵ Κατὰ τὸν Α. Thumb, Indogerm. Forschungen 2,94 ἔκ τινος *κατσηφία.

⁶ Ἐν Χίῳ μεταφορικῶς σημαίνει καὶ τὰς σαφηνόμενας ἀκαθαρσίας, οἷον *κόνις* κττ.

- *κασιγηός* πρὸς τὸ *κασιουγός*, τοιαύτην ἔχει καὶ ὁ πολλαχοῦ ἀπαντῶν τύπος *κασιγηάρα* πρὸς τὸν λεγόμενον *πον κασιουγάρα*. Ὁ δὲ τύπος *κασιουγάρα* (Καλάβρουτα, Μάνη, Οἰνοῦς) καὶ ὁ *κασιουγάρα* (Κορσικὴ) ἐρμηνεύονται διὰ τῆς ἀφομοιώσεως τοῦ *i* πρὸς τὸ *a* τῶν παρακειμένων συλλαβῶν, ὁμοίως δι' ἐξακολουθητικῆς ἀφομοιώσεως ὁ τύπος *κασιουγούρα* (Εὐβοία, Κρήτη, Σέριφος).

Τὸ συνώνυμον *ἀντάρα*, οὗ ἡ σημασία ὁμίχλη εἶναι συνήθης, ἀπαντᾷ δὲ καὶ παρὰ τοῖς Ποντίοις, ἔχει καὶ τὴν σημασίαν τοῦ νέφους ἐν Μαδύτῳ καὶ Νισύρῳ. Ἐκ δὲ τοῦ ἀνωτέρω *κασιουγάρα* (Οἰνοῦς) ἀποσπασθὲν τὸ *κασι-* προσεκολλήθη εἰς τὸ *ἀντάρα*, ὅθεν τὸ αὐτόθι συνώνυμον *κασιαντάρα*.

συναφέρνω, ξανίσκω

Ὁ κ. Κ. Χατζηιωάννου¹ πλὴν τοῦ ἀνωτέρω *κασιουγάρων* παρέχει καὶ ἄλλα τινὰ παραδείγματα ἐκπτώσεως συλλαβῆς δι' ἀνομοίωσιν, τῶν ὁποίων θὰ ἐξετάσω ἕτερα δύο μὴ ὀρθῶς, νομίζω, ἐρμηνευθέντα ὑπ' αὐτοῦ.

Τὸ ρῆμα *συναφέρνω*, τοῦ ὁποίου τὴν ὀρθὴν παραγωγὴν ὑπέδειξεν ὁ Ἄθ. Σακελλαρίου², ἐρμηνεύει ὁ κ. Χ. ἄλλως, ὡς ἐξῆς: ἐκ συνθέσεως τῶν λέξεων *συχνά ἀναφέρνω* ἐγένετο τὸ *συχναναφέρνω* - *συχναναφέρνω* - *συχναφέρνω* - *συναφέρνω*. Καὶ τὸ μὲν *χν* τρέπεται εἰς *χν³*, δὲν λέγει ὁμοίως ὁ κ. Χ. πῶς τὸ *χν* ἠπλοποιήθη εἰς *ν* καὶ διατί δὲν ἀπόλλυται τὸ *γ* τῶν ὑπ' αὐτοῦ συμπαρατιθεμένων παραδειγμάτων *συγγοπιάνω*, *συγγοπίνω*, *συγγοτρούω* κττ. Τὸ πρᾶγμα ἔχει ἄλλως.

Ἐκ τοῦ παλαιοῦ *ἀναφέρω* παράγεται τὸ νέον *ἀναφέρνω* σημαῖνον κάμνω λόγον περὶ τινος, π. χ. *κάποιος σ' ἀναφέρῃ* (Μακεδονία), *ἀνάφρις τοῦ σκύλλου*; | *πᾶσι κί τοῦ ξύλου* (παροιμ., Ἡπειρος) κττ. Τὸ δὲ παλαιὸν *συναναφέρω* (= ἀναφέρω ὁμοῦ μετὰ τινος) σώζεται ἐν τῷ Κυπριακῷ *συναφέρνω* (καθ' ἀπλολογίαν), ὅπερ ἔχει ἀκριβῶς τὴν σημασίαν τοῦ *ἀναφέρνω* (= κάμνω λόγον): οὕτω *ἄλληρ φορὰν γὰ μὲν συναφέρης τ' ὄνομάν μου*. Ἐντεῦθεν καὶ τὰ οὐσιαστικά *συναφορά* καὶ *συνάφεριμαν* (= ὁμιλία περὶ τινος ἀπόντος). Τὸ ἀρχ. *συναναφορά*, ὅπως καὶ τὸ ἀρχ. *συναναφέρω*, σημαίνει διάφορα

Ἐπίσης τὸ ρῆμα *ξανίσκω* παράγει ὁ κ. Χ. ἐκ τοῦ *ξανεμίζω* ἄλλὰ τοῦτο εἶναι ἀδύνατον, διότι τὸ *ἀνεμίζω* δὲν δύναται νὰ γίνῃ *ἀνίζω*, ἄλλωστε δὲν πρόκειται ἀνομοίωσις.

Τὸ ρῆμα *ξανίσκω* καὶ *ξανίσκω* σημαίνει ἐν Κύπρῳ 1) ἀραιώνω, 2) λανα-

¹ ἔνθ' ἀν.

² Κυπριακὰ 2,808, ὅπως καὶ τοῦ κατωτέρω *ξανίσκω*.

³ Χρ. Πατελίδου, Φωνητικὴ 46

ορίζω, ξαίνω, 3) σχορπίζω, 4) ανακατώνω, Τὸ ξανίσκω καὶ παρὰ Meursius (1614) καὶ ἐν Συνασσω̄ τῆς Καππαδοκίας, ἐν Βονα δὲ τζανίζ - ζω. Παρήχθη δ' ἐκ τοῦ ἀορ. *ξζανα* (ξαίνω), καθ' ἃ καὶ *γάλλω - ἔφαλα - γαλίσκω* ἐν Συνασσω̄, *ἀνασαίνω - ἀνάσανα - ἀνασανίσκω* (= ἀναπνέω) ἐν Κύπρῳ, *ζοραίνω - ζορκνίσκω* αὐτόθι, *μαροαίνω - μαροανίσκω* αὐτόθι, *μεινίσκω, γανίσκω* κττ. Κατὰ ταῦτα ὁ ἀόριστος *ξζανα* εἶναι πρότερος (*ξαίνω - ξζαινα*), ὁ δὲ τύπος *ξζάνισα* ὑστερογενῆς (*ξανίζω - ξάνισα*), περὶ τοῦ ὁποίου ἀντίθετα ὑποστηρίζει ὁ κ. Χατζηιωάννου.

ἄ γ ρ η

Ὁ εἰς τὰ Ἀρχαϊκὰ ἄσματα τῆς Κύπρου φερόμενος στίχος

να φάη ἄρδη τοῦ λαοῦ, να φά' ὄφτον περιτίθω

ἀπησχόλησεν ὡς πρὸς τὸ ἔτυμον τῆς λέξεως *ἄρδη* τὸν κ. Β. Φάβην, τὸν κ. Σ. Κυριακίδην, τὸν Σ. Μενάρδον, τελευταίως δὲ καὶ τὸν κ. Κ. Χατζηιωάννου. Τὸ ἔτυμον τῆς λέξεως ἐπισκοτιζοῦν καὶ οἱ τύποι *ἄβρη, ἄγρη, ἄγρον, ἄδριν, ἄφρον, ἄχρη* καὶ *ἄρκα*, ἀλλὰ κυρίως ἡ σημασία αὐτῆς.

Κατὰ τὸν κ. Β. Φάβην¹ ὁ στίχος ἀρχικῶς εἶχε: *να φά' συνέβρω* (τ. ἔ. συνέφρω, νεφραμιά)· πβ. τὸ ἐκ Κεφαλληνίας *να φάς τ' ἀπάγκα τοῦ λαοῦ, στηθάρι ἀπὸ περδίσι*. Κατὰ τὸν Σ. Μενάρδον² *ἄβρω* τοῦ λαοῦ σημαίνει παρασκευάσμα ἐκ λαγῶν κρεάτων, ὡς ἡ *τσιβγκά τοῦ λαοῦ* (civet de lièvre). Ὁ κ. Σ. Κυριακίδης³ ὑποπτεύει ὅτι ἡ λ. *ἄκρη* ἢ ἀπαντῶσα ἐν Πουλολόγῳ στίχ. 8 (ἔκδ. Wagner σ. 181)

καὶ τρώγουσιν τὰ ἄκρη μου οἱ ἄρχοντες κρεσῶτα

(δηλ. τοῦ γερανοῦ) δὲν εἶναι ἄσχετος πρὸς τὸ *ἄγρον*, οὗ φέρεται καὶ τύπος *ἄρκα*.

Ὁ κ. Κ. Χατζηιωάννου⁴ προτείνει παραγωγήν ἐκ τοῦ ἐπιθέτου *ἄγουρα*, ἦτοι ὅτι ὁ στίχ. εἶχε *τ' ἄγουρα τοῦ λαοῦ* (= τὰ λαγῶδια) καὶ διὰ τὸ μέτρον *τ' ἄρκα* τοῦ λαοῦ καὶ εἶτα *ἄγρη* εἰς *η*, καθ' ἃ *ἄστροη, δέντροη, κάστροη* κττ.

Ἄλλὰ νομίζω ὅτι ἕδισμα ἐκ λαγῶδιων παρασκευαζόμενον δὲν εἶναι «ἐξαίρετόν τι λίχνευμα, τὸ ὁποῖον νὰ γείωνται ὀλίγοι μόνον ἄνθρωποι»· ὁ πολὺ μικρὸς λαγὸς δὲν ἔχει νόστιμον καὶ ἐξαίρετον κρέας οὔτε κἂν κρέας, ὅπως δὲν εἶναι νό-

¹ Ἀφιέρωμα εἰς Γ. Χατζιδάκιν, Ἀθῆναι 1921, σ. 119 καὶ Λεξικογραφ. Ἀρχεῖον 6 (1923) σ. 361.

² Λαογραφία 8 (1921-5) 189.

³ Λαογραφία 8, 573.

⁴ Ἀθηνᾶ 47 (1937) 146 κξξ.

στιμον καὶ τὸ ἔδρασμα ἐκ πολλῶν μικρῶν ὀρνιθίων. Ἐπειτα διατί ὁ ποιητὴς θὰ ἐρ-
 ούθμιζε: *να φά | η τ' ἄ | γουρα τοῦ | λαοῦ |*, ὅθεν θὰ ἐλαμβάνετο τὸ ἄγ'ρα-ἄγρη,
 δὲν δύναμαι *να* νοήσω οὔτε διατί θὰ ἔλεγε τοῦτο μὲν *τ' ἄγουρα τοῦ λαοῦ* προσ-
 διορίζων τ. ἔ. ὡσεὶ κατ' ἀντίθεσιν πρὸ τὰ *μεστά* ἢ *ὄριμα τοῦ λαγοῦ*, τοῦτο δὲ
ὄφτον περιτίθιν. Ὡς φυσικώτερον θ' ἀνεμένομεν *ἄγουρα λαοῦ* (ἀνευ ἄρθρου) ἢ
ἄγουρο λαοῦ ἢ *ἄγουρο λαό*. Λιὰ τοῦτο τὸ πρᾶγμα ἐξακολουθεῖ *να* εἶναι σκοτεινόν.

Θὰ προτείνω δὲ καὶ ἐγὼ γνώμην πρὸς συζήτησιν.

Ἐκ τοῦ ἀρχαίου οὖσ. *ἄγρα* (= θήραμα, κυνήγι) ἔχομεν ἀρχ. ρῆμα *ἀγρεύω*
 = ἀλιεύω, ὅπερ σφζόμενον ἐν τῇ νέᾳ Ἑλληνικῇ λέγεται ἐν Λακωνικῇ ἐπὶ ἀλιέων,
 ὅθεν καὶ οὖσ. *ἀγρεμα* ἐν Ζακύνθῳ καὶ ἐπίθ. *ἀγρευτὸς παρ' Ὀππιανῶ* Ἀλιευτ.
 3,541 = συλληφθεῖς. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ *ἄγρα* παρήχθη τὸ ἀρχ. ρ. *ἀγρῶ* (-έω), οὗ
 ἐπίθετον *ἀγρητὸς* μὴ παραδεδομένον. Εἶναι λοιπὸν πιθανὸν ὁ ποιητὴς *να* εἶπε:

να φάη ἀγρητοῦ λαοῦ, να φά' ὄφτον περιτίθιν.

Οὕτως ὁ στίχος εἶναι τεχνικώτερος. Ἐν ἀρχῇ ἀμφοτέρων τῶν ἡμιστιχίων τί-
 θεται *να φάη - να φά'*. Ἀκολουθεῖ ἐν τῷ πρώτῳ *ἀγρητοῦ λαοῦ* καὶ ἐν τῷ δευ-
 τέρῳ *ὄφτον περιτίθιν* ἥτοι προσδιορίζεται ὁ μὲν λαγὸς ὅχι ὡς σκοτωμένος δι'
 ὕπλου, ἀλλὰ διὰ τοῦ ἐπιθέτου *ἀγρητὸς* (= συλληφθεῖς ζῶν, ζωγρηθεῖς, πιασμένος
 ζωντανός)¹, τοιοῦτος δὲ λαγὸς παρέχει τὸ κρέας νοστιμώτερον ἢ ὁ διὰ πυροβο-
 λισμοῦ φονευθεῖς, τὸ δὲ περδίκιν προσδιορίζεται διὰ τοῦ ἐπιθέτου *ὄφτον* (= ψη-
 τόν). Παρατηρητέα ἢ τεχνικότης καὶ ὡς πρὸς τὰς συλλαβὰς τῶν λέξεων *ἀγρητοῦ*
λαοῦ - ὄφτον περιτίθιν, ἥτοι τὸ τρισύλλαβον ἐπίθετον + δισυλλάβῳ οὐσιαστικῷ =
 δισύλλαβον ἐπίθετον + τρισυλλάβῳ οὐσιαστικῷ. Κατ' ἀρχαίαν δὲ σύνταξιν λέγει «*να*
φάη ἀγρητοῦ λαοῦ», τ. ἔ. *να* γευθῆ (μέρους) τοιοῦτου λαγοῦ, διότι ὅλον λα-
 γῶν μόνος δὲν δύναται τις *να* φάγη². Πβ. Ξενοφ. Ἑλλην. 3, 3, 6 «... οὐδένα
 δύνασθαι κρύπτειν τὸ μὴ οὐχ ἠδέως ἂν καὶ ὤμων ἐσθίειν αὐτῶν». Ἀντιθέτως
 λέγει *να φά' ὄφτον περιτίθιν*, δηλ. ὀλόκληρον πέρδικα.

Ὁ κακὸς δὲ χωρισμὸς προσελθὼν ἐκ τοῦ μετρικοῦ τόνου

να φά | η ἄ | γρητοῦ | λαοῦ | να φά' | ὄφτον | περι | τίθιν

ἀπέδωκε τὸ ἀσαφὲς καὶ δυσνόητον *ἄγρη τοῦ λαοῦ*. Ὁ τύπος *ἄβρη* ἐρμηνευτέος

¹ Πβ. καὶ τὸν λαγὸν ἴς ἀνήφορον ἀπὸ δρομοῦ τὸν σῶνον (ἐνν. οἱ Σαρακηνοί). Ἀρμού-
 ρης ἔκδ. Γ. Λεστούνη (Πετρούπολις 1877), στ. 36. Βλ. ἀνατύπωσιν «Ἀθήναιον» 8 (1880) 385
 - 394 καὶ προχειρῶς Σ. Κυριακίδου, Διγενῆς Ἀκρίτας σ. 121 κέξ.

² Κατὰ τὸν κ. Χατζηιωάννου ἔνθ' ἀν. 146, ἐπειδὴ δὲν ἐτέθη καὶ ἐν τῷ β' ἡμιστιχίῳ
 μέρος τῆς πέρδικος (*να φά' ὄφτον περιτίθιν*), δὲν πρόκειται καὶ περὶ μέρος τοῦ λαγοῦ. Μετὰ
 τὰ ἀνωτέρω τὸ συμπέρασμα τοῦτο δὲν εὐσταθεῖ.

κατὰ παρετυμολογίαν πιθανῶς πρὸς τὸ ἐπίθ. *ἀβρός*, διότι ἐλέγετο «*ἀβρός λαγός*» (ὁ εὐτραφής) ἐν Τραπεζοῦντι ἐν τῷ στίχῳ

*Ἀβρός λαγός ἐβόσζετον ἔς τὸ πράσινον λιβαδόπον*¹.

Ὁ τύπος *ἄδρον* κατὰ παρετυμολογίαν πρὸς τὸ *ἄδρός* (λεγόμενον καὶ ἐν Κύπρῳ), ὁ τύπος *ἄροκα* ἀντὶ (*ἄροη* - *ἄροη*)² καὶ οἱ ἄλλοι τύποι ὁμοίως παρετυμολογικῶς.

σύγγρα_ια - σύγγρα_ιος

Ὁ καθηγητὴς Α. Σκιαῦς³ ἔγραψεν ὅτι ἐν Καλάμαις *σύγκριες* λέγονται αἱ ἔχουσαι τὸν αὐτὸν ἄνδρα γυναῖκες καὶ ἡ λέξις «σημαίνει τὰς ἔχούσας τὸ *αὐτὸ κρέας*, ἦτοι τὸ αὐτὸ σῶμα». Ὁ δὲ Σ. Ξανθουδίδης⁴ μαρτυρεῖ ἕξ Ἰεραπέτρου τῆς Κρήτης *σύγκριγος* (= ὁ ἀνήρ οὗ ἡ σύζυγος μοιχεύεται) καὶ παραβάλλει τὸ ἐκ Κυθήρων *σύγκριος* (= ὁ ἀνήρ μοιχαλίδος γυναικός) καὶ τὸ ἐν Καλάμαις *σύγκριες* τὸ ὑπὸ τοῦ Σκιαῦ μαρτυρούμενον, ὁμοῖται δὲ εἰς τὴν ἔορμητιαν ταύτην ἐκ τῶν *συμμέρισσα*, *συμμοίρισσα*, *σύγκρομοις* (Σάμιος) καὶ *συγκρόμισσα* (πολλαχοῦ). Ἐπειδὴ τὴν γνώμην ταύτην εἶδον καὶ ὑπ' ἄλλων γραπτῶς διατυπωμένην καὶ ἤκουσα εἰς προφορικὴν συζήτησιν, κρίνω καλὸν νὰ γράψω περὶ τοῦ πράγματος.

Ἡ λέξις *σύγγρα_ια* σημαίνει πολλαχοῦ τὴν νεκρὰν σύζυγόν τινος ἐν σχέσει πρὸς τὴν ζῶσαν, ἐν Μάνη δὲ τὴν δευτέραν σύζυγον ἣν ἐλάμβανεν ὁ Μανιάτης τῇ συγκαταθέσει τῆς μὴ τεκνοποιούσης πρώτης συζύγου καὶ ἐν Βουρβούροις τῆς Κυνουρίας τὴν ἀντεράστριαν, *σύγγρα_ιες* δὲ ἐν Λάσται τῆς Ἁρκαδίας, ἐν Μεσσηνίᾳ κ. ἄ. εἶναι ἡ ἀποθανοῦσα καὶ ἡ δευτέρα σύζυγος ὡς πρὸς ἀλλήλας. *Σύγγρα_ιος* δὲ σημαίνει ἐν Σίφνῳ τὸν ἔραστήν, ἐν Κυθήροις καὶ (*σύγκριγος*) Κρήτῃ τὸν σύζυγον μοιχαλίδος καὶ *σύγγρα_ιοι* ἐν Λάσται = οἱ σύζυγοι γυναικός τινος ὁ ἀποθανὼν καὶ ὁ δεύτερος ὡς πρὸς ἀλλήλους.

Νομίζω ὅτι αἱ λέξεις πρέπει νὰ γράφονται *σύγγρα_ια* καὶ *σύγγρα_ιος* καὶ ὄχι *σύγκριος* - *α*, διότι δὲν πρόκειται ὡς β' συνθετικὸν τὸ οὐσ. *κρέας* (*σύγκριος* λέγεται πον = ὀλόκληρος μὲ τὸ σῶμα του, σύσσωμος) οὐδὲ τὸ *κρέο* (οὐσ. *σύγκροο*), ἀλλὰ τὸ οὐσ. *γραῖα* - *γρα_ιά*.

¹ Ἀληθῶς δὲ τὸ κοινὸν οὐσ. *γρα_ιά* λέγεται ὑπὸ τὰς τόπους *γρα_ιά* ἐν Στέρονα Θράκης, *ριγιά* ἐν Αἴνῳ, ² Ἠπείρῳ καὶ Πελοποννήσῳ (Καλάβρυτα, Κορινθία) κ. ἄ.

¹ Ἰδ. Ἱστορικὸν Λεξικὸν Ν. Ἑλληνικῆς ἐν λ. *ἀβρός*.

² Τὸ *οργα*, πβ. *ὄρη* - *ὄρη*. Ἰδ. *Χρ. Παντελίδου*, Φωνητικὴ σ. 44.

³ Λαογραφία 4 (1912 13) 315.

⁴ Ἀθηνᾶ 38 (1936) 123.

Δηλοῖ δὲ τὸ *γοαῖά* καὶ τὴν σύζυγον ἀνεξαρτητῶς τῆς ἡλικίας τῆς (καὶ ἂν δηλ. εἶναι νέα), π. χ. *πάω 'ς τὴ γοαῖά μου, δὲν μὲ ἀφίνει ἢ γοαῖά, ποῦ 'σαι, μωρὴ γοαῖά;* κττ. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον λέγεται καὶ τὸ οὔσ. *γέρωσ* (= ὁ σύζυγος).

Κατὰ τὸν τύπον δὲ τῶν ἀρχαίων προτύπων *συγγείτων*, *συγγενήτωρ*, *συγγέωρος* κττ. ἐγένοντο καὶ τὰ μεταγενέστερα *σύγγαμβροι* ἢ *συγκηδεσταί*, *συγγέρων* (ὁ ὁμοίως γέρων), *σύγγηρος* (ὁ ὁμοῦ γηράσκων) κ. ἄ. Κατὰ τὸν αὐτὸν τύπον ἐγένετο καὶ ἐν τῇ νέα Ἑλληνικῇ τὸ σύνθετον *σύγγροα* ἔχον τὰς ἀνωτέρω σημειωθείσας σημασίας.

Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἀπλοῦν οὔσ. *γοαῖά* συνεκφερόμενον μετ' οὐσιαστικῶν ἐγένετο καὶ ἐπίθετον, ἦτοι λέγεται *γοαῖά γυναιῖα* (= γυνὴ γεγηρακυῖα), *ἢ γοαῖά κόττια*, *ἢ γοαῖά προβάτα* (Γορτυνία), *γοαῖά αἰγα - προβατῖνα - φοοῖα* (Χίος), *γοῖα ἀλουποῦ* (Ζάκυνθος) κττ., εἶπον οἱ ὁμιλοῦντες ἔπειτα καὶ *γοαῖος* ὡς οὔσ.¹ καὶ *γοαῖος ἄντρος*, *γοαῖος τράγος*, *γοαῖὸ προῖμα*, *γοαῖὸ πουλλὶ* κττ., ἦτοι τὸ *γοαῖος* ἐγένετο πλήρως ἐπίθετον. Οὕτω δὲ καὶ παρὰ τὸ οὔσ. *σύγγροα* (*σύγγροια* καὶ *συγγροια* ἐν Ἡπείρῳ, πβ. *γοῖά* ἐν Θράκη) ἐσηματίσθη τὸ οὔσ. *σύγγροαῖος*, ὅθεν καὶ οὐδ. πληθ. *σύγγροα* (τὰ ἐν Βουρβούροις = τὰ ἀλληλοπρόγονα. Ἡ δὲ σημ. τοῦ *σύγγροαῖος* «ἀνὴρ μοιχαλίδος γυναικὸς» προῆλθε φυσικῶς ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι ὁ ἀνὴρ γυναικὸς ἐχούσης καὶ ἑραστὴν εἶναι *σύγγροαῖος*, οἷονεὶ πρῶτος σύζυγος.

πατσαβούρα

Ἡ λέξις *πατσαβούρα* εἶναι πανελλήνιος σήμερον ὅπως καὶ τὸ οὐδ. *πατσαβούρι*.

Ἐν τῇ Τουρκικῇ γλώσσῃ ἀπαντᾷ *ρασανρα* (= ράκος) καὶ ἔξ αὐτοῦ ὁ I. Ronzevalle² ἐτυμολογεῖ τὸ ἐν Ἀδριανουπόλει φερόμενον *πατσάβρα* καὶ *πατσαβούρα*. Ἐπειδὴ ὁμοῦς ἡ λέξις εἶναι ἐν τῇ νέα Ἑλληνικῇ, ἀπαντᾷ δὲ καὶ ὑπ' ἄλλους τύπους, ἦτοι *πατσαοῦρον* (Κύπρος), *πατσαοῦρι* (Νάξος), *πατσαοῦρ* (Αἰτωλία) καὶ ὡς θηλ. *πατσαοῦρα* (Ζάκυνθος, Κύπρος, Μεγίστη), *πατσαοῦρα* (Ζαγόρι Ἡπείρου, Οἶνοῦς Λακωνικῆς), *πατσαμοῦρα* (Ἡπειρος), νομίζω ὅτι ἡ λέξις πιθανῶς παρελήφθη ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς· κατὰ ταῦτα ἡ *πατσαβούρα* ἠλλοιώθη ἐν τῇ Τουρκικῇ εἰς *ρασανρα*, ὅθεν οἱ νέοι τύποι *πατσάβρα* (ἐν Ἀδριανουπόλει, ὡς παρωνύμιον δ' ἐν Κρήτῃ) καὶ *πατσάβρι* (ἐν Κρήτῃ).

¹ Κατὰ τὸν Γ. Χατζιδάκι, MNE 1,119 καὶ 2,112.

² Les emprunts turcs dans la langue de Roumélie, Paris 1913, σ. 57. Τουρκικὴν θεωρεῖ τὴν λέξιν καὶ ὁ A. de Cihac, Dictionnaire d'étymologie daco-romane, Francfort s/M. 1879, σ. 602.

Τί εἶναι δὲ ἡ λ. *πατσαβούρα*;

Ἐν Δολοῖς τῆς Μάνης λέγεται *πετσαβούρα*¹, τοῦτο δ' ἄγει εἰς τὸ οὖσ. *πέτσα* (Ἰταλ. *pezza*) = ὕφασμα, ὀθόνιον, χειρόμακτρον κττ. (Θήρα, Κορσική, Κρήτη κ. ἄ.). Τὸν μίτον τῆς ἐρμηνείας τῆς λέξεως παρέχει τὸ συνώνυμον οὖσ. *πετσάφι* λεγόμενον ἐν Μεσσήνῃ (Ἀνδροῦσα) καὶ Πυλῖα (Κορώνη).

Ὅπως δηλ. διὰ τῆς παραγωγικῆς καταλήξεως - *άφι* (ἀρχ. - *άφιον*) ἔχομεν παράγωγα *μπότσα* - *μποτσάφι* (μικρὰ μπότσα, Κεφαλλ.), *πίρος* - *πιράφι*, *σπηλάμια* - *σπηλάμιαφι* (καὶ ὡς τοπων. ἐν Μάνῃ), *σιῦλος* - *σιυλάφι* (Κεφαλλ.) καὶ τοπωνύμια ἐν Μάνῃ *Κουρτεράφι* (κουρτήρι = ἀκρωτήρι), *Κορδάφι*, *Σελλάφι* κἄ., οὕτω καὶ παρὰ τὸ *πέτσα* παρήχθη τὸ ὑποκορ. *πετσάφι*. Ἐκ τούτου δὲ ἐν Κορώνῃ μὲν παρήχθη ὑποκοριστικὸν *πετσαφάκι*, ἀλλαγῶν δὲ *πετσαφούρι, ἐξ οὗ τὸ ἐν Μάνῃ ὡς μεγεθεντικὸν *πετσαβούρα*. Τοῦτο δι' ἀφομοιώσεως τοῦ ε πρὸς τὸ α τῆς ἀκολουθίου συλλαβῆς ἔδωκε τὸ κοινὸν οὖσ. *πατσαβούρι* καὶ *πατσαβούρα*. Πβ. ὅτι καὶ τὸ Ἰταλ. *pezzuolo* ἔδωκε τὸ ἐν Νισύρω λεγόμενον *πατσούλι*.

Τῆς δὲ τροπῆς τοῦ φ εἰς β ἔχομεν παραδείγματα *Βάραγγας* (φάραγγας), *βασούλι* (Εὔβοια), *καφὸς* - *καβούτσι* (Μάνη), *κόσσυφος* - *κόσσουβας* κττ.²

Δυσκολίαν εἰς τὴν ἀνωτέρω ἐρμηνείαν θὰ παρουσίαζε μόνον Ἀραβικὴ καταγωγή τοῦ Τουρκικοῦ *πατθάβρα*, ὅποτε καὶ τὸ Ἑλληνικὸν *πατσαβούρα* ἠδύνατο νὰ παραχθῇ ἐξ ἐκείνου. Ἄλλ' ἡ λέξις *πατθάβρα* δὲν εἶναι Ἀραβικὴ, ἀλλὰ πιθανῶς νέα Τουρκικὴ καὶ δὴ καὶ κατὰ τὰ ἀνωτέρω δάνειον ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς. Παρατηρῶ δὲ ὅτι ἡ λέξις εἰσηλθε καὶ εἰς τὴν Ἀλβανικὴν (*πατθαβούρε*), εἰς τὴν Σερβοκροατικὴν (*πατθαούρα*) καὶ εἰς τὴν Ρουμανικὴν (*πατθαβούρα*, *πατθαούρα*, *πασαούρα*)³. Ὁ τονισμὸς εἰς τὰς γλώσσας ταύτας εἶναι ὁ αὐτὸς καὶ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ, ἐν ᾧ ἐν τῇ Τουρκικῇ τονίζεται *πατθάβ(ου)ρα*.

λιμνιῶνας καὶ λιμνιῶνας

Τὸ οὖσ. *λιμνιῶνας* (= λιμὴν) εἶναι μεσαιωνικὸν καὶ ἀπαντᾷ ἤδη ἐν τῷ Χρο-νικῷ τοῦ Μορέως Η 436 *ἐκεῖ ὅς τὴν Τσάραν ἤλθασιν, ἐπιάσαν τὸν λιμνιῶνα, ἐνῶ ὁ κῶδιξ Ρ παρέχει τὸν λιμέναν*.

Καὶ ὁ μὲν Α. Jannaris⁴ παράγει τὸ *λιμνιῶνας* ἐκ τοῦ *λιμὴν* κατ' ἐπίδρασιν τοῦ οὐσιαστ. *λίμνη* τὴν γνώμην ταύτην υἰοθετοῖ ὁ J. Schmitt⁵ καὶ ὁ K. Die-

¹ Κατ' ἀνακοίνωσιν τοῦ φίλου κ. Σπ. Σαράβα.

² Ἰδ. *A. Georgakān*, Byzant. - Neugriech. Jahrbücher 14 (1937/8) 78 κέξ.

³ Ἰδὲ *A. de Cihac* ἐνθ' ἄν.

⁴ An historical Greek Grammar σ. 291 § 1035.

⁵ The Chronicle of Morea, London 1904, (Index) σ. 611.

terich¹, ὁ δεύτερος λέγων ὅτι τὸ *λιμνωνας* εἶναι ὕστερος ἀναλογικὸς σχηματισμὸς ἀντὶ *λιμένας* μὲ ἐπίδρασιν τοῦ *λίμνη*. Κατὰ τὸν καθηγητὴν Κ. Ἄμαντον² τὸ τοπων. *Λιμνωνας* (Χίος, Κῶς, Σάμος καὶ ἀλλαχοῦ) ἐσχηματίσθη εἴτε κατὰ τὰ περιεκτικὰ εἰς *-ωνας* εἴτε μετὰ τῆς Ἰταλ. καταλήξεως *-one*, ὡς *περιστερώννα* (= μεγάλη περιστερά)· καὶ κατὰ τὸν μακαρίτην καθηγητὴν Σ. Μενάρδον³ κατὰ τὸ *Καλαμωνας*, *Μελισσῶνας* κττ. «ἐλέχθη καὶ *λιμνωνας* ἀντὶ *λιμένας* (ἤδη παρὰ Μαχ. 92), ὅθεν καὶ ὁ *Λιμνωνας* τοῦ Καρπασίου». Ὁ Μ. Φιλήντας⁴ πιστεύει ὅτι καὶ τὸ *λιμωνας* δηλοῖ «τὸν τόπο πὺρ μένει ἢ προφυλάσσεται ἢ φυτρώνει τὸ νόημα τῆς ρίζας (τοπικά)». Καὶ κατὰ τὸν Σ. Ξανθοῦδίδην⁵ «ἡ λέξις ἐσχηματίσθη μετὰ τῆς τοπωνυμικῆς καταλήξεως *-ωνας* (καὶ μετὰ συμφύσεως πρὸς τὸ *λίμνη λιμνωῶνω* ἢ κατὰ τὸ *καλαμωνας*)» καὶ παραπέμπει εἰς τὸν Γιάνναρον καὶ τὸν Φιλήνταν.

Ὅτι αἱ λέξεις *λίμνη* - *λιμένας* καὶ *λιμνωνας* εἶναι ἐτυμολογικῶς συγγενεῖς, εἶναι σαφές. Πῶς ὅμως τὸ δεύτερον παρήχθη ἐκ τοῦ *λίμνη* εἶναι δύσκολον νὰ λεχθῆ, διότι οὔτε τὸ *-έ(νας)* δύναται νὰ τραπῆ εἰς *-ό(νας)* εὐκόλως οὔτε τὸ *ι* (*λιμν-ι-ώνας*) νὰ δικαιολογηθῆ. Πάντως δὲν δυνάμεθα νὰ εἴρωμεν εἰς αὐτὸ τοπωνυμικὸν κατάληξιν *-ωνας* ἢ ἀναλογικὴν ἐπίδρασιν τοπωνυμίων εἰς *-ωνας* καὶ τοῦ οὐσ. *λίμνη*, ὡς ὑπεστηρίχθη. Κατωτέρω θὰ ἐπιχειρήσω ἐρμηνεῖαν τινά.

Ὡς γνωστὸν, παρὰ τὰ παλαιὰ οὐσιαστικὰ εἰς *-ών* ἔχομεν μεταγενέστερα παρεκτεταμένα εἰς *-εών*, π. χ. *προμαχών* καὶ *προμαχεών*, *πυλών* καὶ *πυλεών*⁶, *ἀχρῶν* (-ἀχρωῶνας) καὶ νέον *ἀχρωεῶνας* ἐκ τινος *ἀχρωεών* κᾶτ. Κατὰ ταῦτα τὰ εἰς *-εών* ἐπλάσθη πιθανῶς καὶ μεταγενέστερον *λιμενεών, τὸ ὁποῖον κατὰ τὸν γνωστὸν νόμον τοῦ Kretschmer ἐγένετο *λιμνεών* τοῦτο δὲ ἐγένετο *λιμνεῶς* (Παγαῖον, Σωζόπολις), καθ' ἃ καὶ *δράκως*, *χειμῶς* κττ. (πβ. ἀρμεγεῶνας - ἀρμεγεῶς, διαλεγῶνας - διαλεγῶς κτῶ.), καὶ *λιμνεῶνας* ἤδη μεσαιων. καὶ νεώτερον, παρὰ τοῦτο δὲ καὶ θηλυκὸς τύπος *λιμνεῶνα* (ἢ) ἐν Κυζίκῳ, καθ' ἃ καὶ ἡ *ἀχρωεῶνα*, ἢ *περιστερεῶνα* κτῶ. παρὰ τὸ ὁ *ἀχρωεών*, ὁ *περιστερεών*.

Ὅπως δὲ ἔχομεν ὑποκοριστικὰ ἐκ τοῦ *λίμνη* τὸ *λιμένι* (Νίσυρος) καὶ ὡς τοπων. *Λιμένι* (Κάρπαθος, Νίσυρος, Μάνη) καὶ πληθυντ. τὰ *Λιμένια* (Κεφαλληνία), *Λιμενάκια* (Μάνη), οὕτως ἔχομεν ὑποκοριστικὰ παρὰ τὸ *λιμνεῶνας* τὸ

¹ Balkan - Archiv 4 (1928) 127.

² Die Suffixe der neuogr. Ortsnamen, München 1903, σ. 24.

³ Ἀθηνᾶ 18 (1906) 351.

⁴ Γραμματικὴ τῆς Ρωμαϊκῆς γλώσσας, Ἀθήνα 1907, § 1410.

⁵ Ἐρωτόκριτος, Ἀθήναι 1915, σ. 598, πβ. καὶ 743.

⁶ Id. S. Psaltes, Grammatik der byz. Chroniken, Göttingen 1913, σ. 25.

λιμνεῖον (Κεφαλληνία, Μάνη), καὶ *Λιμνεωνάκι* (Μάνη)¹, ἐπίσης *λιμενάρι* (καὶ *-ια*) πολλαχοῦ καὶ *Λιμνεωνάρι* (Σκῦρος).

Προφανῶς εἰς παρετυμολογίαν πρὸς τὸ *λίμνη* ὀφείλονται οἱ τύποι *λιμνοστάσι* (Χίος, Κρήνη) παρὰ τὸ *λιμνέοστάσι* (Χίος), *λιμνώνη* (Κεφαλληνία) παρὰ τὸ *λιμνεῖον* (Κεφαλληνία, Μάνη) καὶ *λιμνωνας* (Pianzola, Weigel), ἂν τοῦτο ἔχῃ ὀρθῶς, καὶ *λιμνωώνω* (Πελοπόν.) = ἔλλιμενίζομαι.

Εἶναι δὲ ἀξιοσημείωτον ὅτι μετὰ τῶν ἀνωτέρω τύπων συνέπεσαν λέξεις παράγωγοι τοῦ *λίμνη*. Οὕτω *λιμνωώνω* ἐν Σητεία καὶ Μύρθιο Κρήτης «λιμνάζω, πλημμυρῶ» καὶ *λιμνωῶνας* ἐν Σητεία «λίμνη ἐκ σωρευομένων ὑδάτων» καὶ ἀλλαχοῦ «μεγάλῃ λίμνη»². Ἀμφότερα ταῦτα παράγονται, νομίζω, ἐκ τοῦ *λίμνη* παρὰ τὸ ὑποκοριστ. *λιμνί* (πολλαχοῦ) τὸ μὲν ρῆμα *λιμνί + ὄνω*, τὸ δὲ *λιμνωῶνας* (γρ. *λιμνωῶνας*) εἶναι μεγεθυντικὸν (πβ. σημ. «μεγάλῃ λίμνη») τοῦ ὑποκορ. *λιμνωῶνι. Τοῦτο δὲ μετὰ τῆς καταλήξεως *-ῶνι* (*λιμνί + ὄνι*), ὅπως πολλὰ μεσαιωνικὰ καὶ νέα ὑποκοριστικά, π.χ. *πετροῶνι*, *μαρμαροῶνι*, *χαλαβροῶνι*, *σταυροῶνι*, *στρατώνι*, *διχαλώνι*, *Λακκῶνι*, *ραχῶνι* κἄ.³ Πρόσθετες ἀγγριφῶνι (ἀγγρίφι), ἀδραχτιλῶνι (ἀδραχτιλί), ἀμπαρῶζῶνι (ἀμπάριζα) κἄ.

σφεντουρίζω - σβουντουρίζω κλπ.

Σβουντουρίζω λέγεται ἐν Ἀστυπαλαίᾳ καὶ Λακωνικῇ (= σουρίζω) καὶ *σβουντριζῶν* ἐν Ἠπειρῷ (= ρίπτω τι μεθ' ὀρηκῆς, ἐκσφενδονίζω), *σβουντουροῶ* δὲ ἐν Κύνῳ, Σύμῃ καὶ Ρόδῳ (= ρίπτω μεθ' ὀρηκῆς μακράν, ἐκσφενδονίζω κττ.) καὶ *σβουντροῶν* ἐν Ἠπειρῷ.

Πρὸς τὸ Ἰταλ. *sventolare* συνῆψε τὸ ρῆμα ὁ G. Meyer⁴ καὶ πρὸς τὸ Ἰταλ. *ventolare* ὁ κ. Δημ. Σάρορος⁵. Ὁ δὲ G. Murru⁶ θεωρεῖ τὸ *σβουντουρίζω* καὶ τὸ *σβεντουροῶ* παρηγμένον ἐκ τοῦ Ρουμανικοῦ *zvinturare* (= *schleudere stroh*), ὃ ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ *sventolare*. Τὴν αὐτὴν γνώμην ἐκπροσωπεῖ τελευταίως καὶ ὁ G. Pascu.⁷ Αἱ ἐτυμολογίαι αὗται δὲν εὐσταθοῦν οὔτε σημασιολογικῶς οὔτε φω-

¹ Κ. Πασαγιάννη, Μοσζές, διηγήματα, Ἀθήναι 1898, σ. 90. Σ. Πασαγιάννη, Ἀντίλαλοι, Ἀθήναι 1899, σ. 67.

² Ν. Πολίτου, Ἐκλογαί, Ἀθήναι 1914, σ. 134. Γίνεται λόγος ἀνωτέρω περὶ *λίμνης* καὶ κατοπιν στίχ. 17 *θεορεῖς ἐξεῖτο τὸ βοννὸ κ' ἐξεῖτον τὸ λιμνωῶνα*; Ὁ Πολίτης ἐρμηνεύει ἐν ὑποσημ. «*λιμνωῶνας* = μεγάλη λίμνη».

³ Ἰδ. Φ. Κουκουλέν, Byzant. Zeitschr. 26 (1926) 325 σημ. 3.

⁴ Neugriech. Studien 4,30.

⁵ Παρατηρήσεις εἰς τὸ γλωσσάριον τοῦ Ἀραβαντινοῦ σ. 98.

⁶ Rumänische Lehnwörter im Neugriechischen, München 1902, σ. 40.

⁷ Rumänische Elemente in den Balkansprachen, Genève 1924, σ. 95.

νητικῶς ἢ τυπικῶς (ἐκ τοῦ *sventolare* ἀνεμένετο σβεντουλάρω ἢ σβεντουλαρίζω, ὄχι *σβουντριζω* ὡς ἐν Ἡπείρῳ). Ὁ μακαρίτης καθηγητὴς Γ. Ἀναγνωστόπουλος¹ ἀνήγαγε τὸ ρ. *σβουντράου* εἰς ἀμάρτυρον οὐσ. *σβόντρος* (ἐκ τοῦ βρόντος;). Νομίζω ὅτι ἡ ἀρχὴ τῆς λέξεως εἶναι ἄλλη.

Ἡομήνευσα ἄλλοτε ὡς σύμφυρτον ἐκ τῶν λέξεων *σφεντόνα* + *σβούρα* τὸ οὐσ. *σφεντούρα*, ἐξ οὗ καὶ ρῆμα *σφεντουρίζω* - (α) *σφεντουρῶ*². Καὶ τώρα παρατηρῶ ὅτι τὴν αὐτὴν μετὰ τοῦ *σφεντουρίζω* - (ἀ) *σφεντουρῶ* σημασίαν ἔχουν καὶ τῆς αὐτῆς ἀρχῆς κατὰ τὴν γνώμην μου εἶναι οἱ τύποι *σβεντουρίζω* (= μεθ' ὄρμης ρίπτω, τινάσσω κατὰ γῆς) ἐν Κεφαλληνίᾳ, *σβεντουρῶ* καὶ *ἀσβεντουρῶ* ἀλλαγῶ³. Τὸ *σφεντουρίζω* ἠλλοιώθη καὶ εἰς τὸ *σβουντουρίζω* πιθανῶς κατ' ἐπίδρασιν τοῦ συνωνύμου ρήματος *σβου* - *ρίζω* (= περιστρέφω ὀρμητικῶς, ἐκσφενδονίζω κττ.) ἀπαντῶντος πολλαχοῦ. Ἐντεῦθεν ὁ ἐξ Ἡπείρου τύπος γραπτέος *σβουντράω* (ἦ - *άου*) προσελθὼν δι' ἀποβολῆς τοῦ ἀτόνου *ου*.

Ὡς δὲ *σφεντουρίζω* > *σβουντουρίζω*, οὕτω καὶ παρὰ τὸ *σφεντούρα* ἐπλάσθη * *σβουντούρα*, διότι ἐν Λακωνικῇ λέγεται *σβούντουρας* (= ἡ παιδιὰ σβούρα), ὅπερ δὲν εἶναι ἄλλο τι εἰμὴ μεγειθυντικὸν τοῦ ἀμαρτύρου *σβουντούρα*.

μ έ σ α

Ὁ συναδέλφος κ. Σ. Καψωμένος⁴ διετύπωσε τὴν γνώμην ὅτι τὸ ἐπίρρημα *μέσα* (= ἐντὸς) ἠδύνατο νὰ προέλθῃ ἐκ τοῦ ἔσω - ἔσα (*ἐλάτε ἀπὸ ἔσα* ἐν Πυργίῳ Χίου) κατ' ἐπίδρασιν τοῦ *μέσος*. Μήπως ὅμως τὸ ἐπίρρημα *μέσα* δύναται νὰ ἐρμηνευθῇ κατ' εὐθειᾶν ἐκ τοῦ ἐπιθέτου *μέσος*;

Τὸ ἐπίρρημα *μέσα* ἐσχηματίσθη, νομίζω, παρὰ τὸ ἐπίθετον *μέσος*, ὅπως τὰ ἐπιρρήματα *κακά*, *καλά*, *ώραῖα* κττ. παρὰ τὰ ἀντίστοιχα ἐπίθετα *κακός*, *καλός*, *ώραῖος* κοῦκ. Ἡ σχέσις λοιπὸν τοῦ μεσαιωνικοῦ καὶ νεωτέρου ἐπιρρ. *μέσα* ἔχει πρὸς τὰ ἀρχαῖα *μέσως* καὶ *μέσον* ὡς τὸ *κακά* πρὸς τὸ *κακῶς* κττ. Πβ. καὶ τὸ σύνθετον *ἀνάμεσα* μεσαιων. καὶ νέον καὶ τὸ συνώνυμον αὐτοῦ μεσαιων. *ἀναμέσον* καὶ (μεταγενέστ. *ἀνὰ μέσον*) καὶ *ἀνάμεσον* καὶ *ἀναμεσόν*⁵. Εἶναι δὲ σαφὲς ὅτι *μέσον* καὶ *μέσα* ἐλέγοντο παραλλήλως τὸ πρῶτον ἐκ τοῦ ἐνικοῦ οὐδ. ἐπιθέτου *μέσον*, τὸ δεύτερον ἐκ τοῦ πληθυντ. *μέσα* πβ. Πτωχοπρόδρ. 3,165α καὶ

¹ Ἀθηνᾶ 36 (1924) 77.

² Byzant. - Neugriech. Jahrbücher 11 (1934) 132.

³ Πανδώρα 11, 384.

⁴ Voruntersuchungen zu einer Grammatik der Papyri der nachchristl. Zeit, München 1938, σ. 80 σημ. 2.

⁵ Ἴδὲ Ἱστορ. Λεξ. Νέας Ἑλληνικῆς 2,90β καὶ 91β (*ἀνάμεσα*, *ἀνάμεσον*).

μέσον γὰ ἐκατέβηκε ἐξαίφνης καὶ ἀνεπίστως, κατ' ἄλλο χειρογρ. καὶ μέσα ν. ἐ... , καὶ 187... πῶς οὐκ ἐσχίσθη μέσα; Διήγ. παιδιόφρ. στ. 912 (Wagner) καὶ στήκουσαν οἱ ἄνθρωποι μέσα ἀρματομένοι κτλ.

Ἡ ἀρχικὴ σημασία τοῦ μέσα ἦτο «ἐν τῷ μέσῳ (δύο ἢ πλειοτέρων σημείων)», μεταξὺ ἐπὶ κύκλου π. χ. σημεῖον εὐρισκόμενον ἐν μέσῳ τῷ κύκλῳ ἦτο μέσα ᾗς τὸν κύκλῳ ἐν Βονα διέσωσεν ἡ λέξις τὴν σημασίαν ταύτην «ἐν μέσῳ»· κατ' ἐπέκτασιν τὸ μέσον - μέσα ἐδήλωσεν ὅχι τὸ ἀκριβῶς ἐν τῷ μέσῳ σημείων τινων, ἀλλ' ἀπλῶς τὸ «μεταξὺ» καὶ τὸ «ἐντὸς» (ἀνάλογος εἶναι π. χ. ἡ μὴ διαστολὴ τῆς σχέσεως τῆς ἐν τόπῳ σιάσεως ἀπὸ τῆς εἰς τόπον κινήσεως, π. χ. εἶμαι ᾗς τὴν Ἀθήνα - πάω ᾗς τὴν Ἀθήνα).

Πράγματα παρέχει καὶ ὁ τύπος μέσ' ἐν συνεκφορᾷ, π. χ. μέσ' ᾗς τὸ δάσος, μέσ' ᾗς τὸ σπίτι, μέσ' ᾗς τὸ χειμῶνα κτλ. Ὁ Γ. Χατζιδάκις¹ ἐρμηνεύει τὸν τύπον μέσ' (ᾗς τὸ δάσο) ἐκ τοῦ μέσα (ᾗς τὸ δάσο) δι' ἀποβολῆς τοῦ α, ὁ δὲ Γ. Ψυχάκης² ἐκ τοῦ μέσ' ἀπὸ (ἀντὶ μέσα ἀπό). Παρατηρῶ ὅμως ὅτι λέγεται παραλλήλως μέσ' ᾗς τὸ σπίτι καὶ μέσα ᾗς τὸ σπίτι, μέσα ᾗς τὸ χειμῶνα καὶ μέσ' ᾗς τὸ χειμῶνα κοῦκ. Διὰ τοῦτο ὑποθέτω ὅτι ὑπὸ τὸν τύπον μέσ' κρύπτεται ὁ μεσαιωνικὸς τύπος μέσον γενόμενος μέσο³· ἐπειδὴ δὲ ἡ σύνταξις αὐτοῦ ἦτο πάντοτε κατ' αἰτιατικὴν μετ' ἀρσενικῶν καὶ οὐδετέρων συνήθης, μέσο ᾗς τὸ χωριό, μέσο ᾗς τὸ περιβόλι, μέσο ᾗς τὸ χειμῶνα κτλ., εἰς τὴν ἐκφορὰν ταύτην ὑπέστη τὰς ἀκολουθίας τοῦ νόμου τοῦ Kretschmer, ἦτοι μέσ' ᾗς τὸ χωριό, μ' ᾗς τὸ περιβόλι, μέσ' ᾗς τὸ λογιμὸ κοῦκ.⁴ φυσικὰ δὲ μετηνέχθη τοῦτο ἔπειτα καὶ ἐπὶ τὰ θηλυκά, π. χ. μεσ' ᾗς τὴν πόλι, μέσ' ᾗς τὴν νύχια κτλ.

ν ᾗ

Ὁ Κοριαῖς⁵ γράφει περὶ τῆς λέξεως «νά, μόριον δεικτικόν· παραφθορὰ τοῦ ἡνὶ τῶν παλαιῶν (ὅθεν τῶν Λατίνων τὸ en) κατ' ἀφαίρεσιν τοῦ η (ὡς καὶ ἀπὸ τὸ αἰτιολογικὸν ἦνα ἐγεννήθη τὸ νά) καὶ τροπὴν τοῦ ι εἰς α κατὰ τὸ χυδαιέστατον ἀκαρετὸς ἀντὶ ἱκανός». Κατὰ τὸν Σ. Βυζάντιον⁶ προῆλθε τὸ νά ἐκ τοῦ ποιητικοῦ ἡνὶ (= ἰδού). Ὁ καθηγητὴς Γ. Χατζιδάκις⁷ δέχεται τὴν παραγωγὴν

¹ MNE 1,324.

² Ρωμαϊκὴ Γραμματικὴ 2,388.

³ Πβ. τὸν τύπον ἀνάμεσο πολλαχοῦ.

⁴ Πβ. καὶ ἀπὸ τὸ - ἀπ' τό, π. χ. ἀπ' τὸ χωριό, ἀπ' τὸν τόπο κτλ. Περὶ τῆς ἐρμηνείας ἀπὸ τὸ - ἀπ' τὸ ἰδὲ Ἰστορ. Λεξ. Ν. Ἑλληνικῆς ἐν λ. ἀπὸ (2,414β).

⁵ Ἄτακτα 1, 103.

⁶ Λεξικὸν τῆς καθ' ἡμᾶς Ἑλληνικῆς διαλέκτου ἐν λ.

⁷ Ἀθηνᾶ 1 (1889) 332 κέξ. Πβ. Einleitung σ. 52, MNE 1, 55, 132 (100, 400), Λεξι-

τοῦ Κοραῆ καὶ ἐρμηνεύει τὸ α τοῦ *νά* κατὰ τὰ εἰς -α ἐπιρροήματα, ἥτοι κατὰ τὸ *πολλά, ἄριστα* κτ. εἶπον καὶ ἀκόμα (ἀκόμη), *δά* (δή), *ἐπά* (πῆ) κλπ. δέχεται δὲ ὅτι τὸ *ἐν* (*ἐν τοις, ἐν τοις* κτ.) εἶναι αὐτὸ τὸ ἀρχαῖον ἢ προφερόμενον *ἐν*. Ὁ G. Meyer¹ λέγει ὅτι εἶναι δυσχερὲς νὰ λεχθῆ ποῦ τὸ μόριον τοῦτο, τὸ ἐκτεινόμενον εἰς πάσας τὰς Βαλκανικὰς γλώσσας, ἐγεννήθη, νομίζει δὲ ἐκ τῆς Σλαβικῆς, διότι εἶναι τοῦτο οἰκεῖον πασῶν τῶν Σλαβικῶν γλωσσῶν (ἐξηγεῖ δὲ καὶ οὗτος τὸν τύπον *νάτε* παρὰ τὸ *νά* κατὰ τὸ σχῆμα *ἄμε-ἀμέτε*). Ὁ P. Kretschmer² κρίνει τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Meyer μὴ δικαιολογουμένην. Καὶ ὁ G. Rohlfs³ συνάπτει τὴν λέξιν πρὸς τὸ ἀρχ. *ἡρί*, καταλέγει δὲ τοὺς κατοικητικoὺς τύπους *νά, νάνα, ἄν, ἀνοὺ* καὶ *ἡνά*.

Περὶ τῆς ἐρμηνείας τοῦ Meyer νομίζω καὶ ἐγὼ ὅτι δὲν ἀληθεύει. Λέξις δημιουργηθεῖσα κατὰ τοὺς Βυζαντιακοὺς χρόνους τὸ *νά* ἐν τῇ Ἑλληνικῇ εἶναι πιθανὸν ὅτι παρελήφθη ἐξ αὐτῆς εἰς τὰς Σλαβικὰς γλώσσας (πβ. ὅτι καὶ ἐν τῇ νέᾳ Ἑλληνικῇ ἔχομεν μόρια ἐκ τῆς Τουρκικῆς γλώσσης). Ὅπερ δὲ ἀποδεικνύει ὅτι τὸ μόριον *νά* δὲν δύναται νὰ εἶναι Σλαβικῆς ἀρχῆς, εἶναι ἢ χοῆσις αὐτοῦ εἰς τὰ ἰδιώματα τῆς Κάτω Ἰταλίας καὶ τῆς Κύπρου, ἔνθα Σλαβικὴ ἐπίδρασις δὲν ὑπῆρξε, θὰ ἦτο δὲ ἀδύνατον νὰ παρελήφθη τοῦτο ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ἐκ τῶν Σλαβικῶν γλωσσῶν καὶ νὰ μετεκομίσθῃ εἰς Κύπρον ἢ Κάτω Ἰταλίαν.

Ἡ δὲ ἐρμηνεία τοῦ *νά* ἐκ τοῦ *ἡρί* τοῦ Κοραῆ, Βυζαντίου, Χατζιδάκι κλπ. νομίζω ὅτι δὲν εἶναι ἐντελῶς φανερὰ διὰ τοὺς ἐξῆς λόγους. Ἐὐὲν *ἡρί* μετ' ἀφαιρέσειν τοῦ ἀρχικοῦ *ι* (*η*) καὶ κατὰ παρέκτασιν εἰς -α κατὰ τὰ οὔτω λήγοντα ἐπιρροήματα δὲν θὰ ἐγένετο *νά*, ἀλλὰ *νά*. Ἡ φύσις τοῦ οὐρανικοῦ φθόγγου *ν* δὲν μοῦ φαίνεται ὅτι θὰ μετεβάλλετο, ὅπως δὲν μετεβλήθη καὶ τοῦ *λ* ἢ τοῦ *κ*, διότι λέγεται *ἄλλοι-ἄλλοιὰ* (*ὄχι ἀλλά*), *ἐκεῖ-ἐκεῖὰ* κτ.⁴

Ἐκ τούτου συμπεραίνω ὅτι καὶ τὸ *νά* καὶ τὸ *ἐν* παρήχθησαν ἐκ τοῦ αὐτοῦ *ἡν*, ὅχι τὸ πρῶτον ἐκ τοῦ *ἡρί* καὶ τὸ *ἐν* ἐκ τοῦ *ἡν*. Κατὰ ταῦτα τὸ *ἡν* ἐγένετο *ἡνά καὶ τοῦτο *νά*. Καὶ ἀπαντᾷ μὲν τὸ *ἡν* τοῦτο παρὰ ποιηταῖς, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ἐλέγετο ἐν τῇ κοινῇ ὁμιλίᾳ καὶ ἠχορηστεύθη ἀντικατασταθὲν ὑπὸ τοῦ μεταγενεστέρου *ἰδοί*, ἐσώθη ὅμως διὰ τῆς προφορικῆς παραδόσεως. Ὁ τονισμὸς ἐπὶ τῆς

κορυφῆς. Ἄρχαῖον 5 (1920) 12. Τοῦτο δέχεται καὶ ὁ Μ. Φιλήντας Γραμματικὴ τῆς Ρωμαϊκῆς γλώσσης 1148β καὶ Γλωσσογνωσία Ἑλληνικῆ 2, 47 παραβάλλον τὸ *ἡμί, δά, ἐτοά, ἀντίκρα, ἀλιά, ἐκεῖὰ*.

¹ Neugriech. Studien 2,46.

² Der heutige lesbische Dialekt σ. 432.

³ Etymolog. Wörterbuch der unteritalien. Gräzität σ. 88, ἀριθμ. 770.

⁴ Ὁ Χατζιδάκις ἐν ΜΝΕ 1, 55 ἀναφέρει *ἡν* > *νά*, ἥτοι ἐνταῦθα ὁμιλεῖ περὶ τοῦ *ἡν* καὶ ὄχι περὶ τοῦ *ἡρί*.

ληγούσης (*ἰρνά - ρά*) πρόπει νά ἐρμηνευθῆ πιθανῶς κατ' ἐπίδρασιν τοῦ *ἰδοῦ* ἢ ἄλλης συνωνύμου λέξεως· κατὰ τὸ *ἰδοῦ* ἔληξε τὸ κατωιταλικὸν *ἀρού*, τὸ δὲ *ἰρνά* εἶναι πιθανῶς προῖον νέας συμφύσεως (*ἦν + νά*).

Τὸ δὲ τελικὸν - *α* νομίζω ὅτι προῆλθεν ὄχι κατ' ἐπίδρασιν τῶν εἰς - *α* ἐπιρρημάτων, διότι τὸ *ἦν* δὲν ἦτο ἐπίρρημα (τοπικόν, χρονικόν ἢ ποσοτικόν), ἀλλ' ἐκ τινος λέξεως, ὡς τὸ *γεῦά* (ἀρχ. εἶα) ἢ ἐκ τινος πολυχρήστου συνεκφορᾶς, οἷα θὰ ἦτο κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους: *ἦν ἀτός* (*ἦν ἀτή*, *ἦν ἀτό*, *ἦν ἀτοι* κτ.), ἐξ ἧς προέκυψε τὸ *ν' ἀτός* καὶ τέλος τονισθὲν κατὰ τὸ *ἰδοῦ* ἢ τὸ *ἐν τος* ἐγένετο *ρά τος*· εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι αἱ συνεκφοραὶ τοῦ *ἐν* καὶ τοῦ *νά* μετὰ τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας τοῦ γ' προσ. εἶναι πολυχρήστοι: *ἐν τος - ρά τος*, *ἐν τη - ρά τη* (*ἐν τοςες*, *ἐν τητος* κτ.). Κατὰ τὸ *νά* ἔληξε πιθανῶς καὶ τὸ *δά*.

Εἶναι ἐπίσης, γνωστὸν ὅτι τὸ *νά* κατήντησε προσσηματισμός, π. χ. λέγεται *αὐτοσνά*, *τουτοσνά*, *τοσοσνά*, *ἐκειροσνά*, *ἐγωνά* - *ἐσονά*, *ὄχινά*, *ἐδωνά*, *ἐκεινά*, *τωροσνά* κτ. Ὁ προσσηματισμὸς προῆλθεν ἐκ τῆς ἐν προτάσει συνεκφορᾶς· ἐλέγετο π. χ. *νά*, δὲ *σωπαίνω* καὶ ἔπειτα δὲ *σωπαίνω*, *νά* καὶ ἀντὶ τῆς ἀποφατικῆς προτάσεως *ὄχι νά - ὄχινά* ἢ ἐκ φράσεως *νά*, *αὐτός ἦρθε - αὐτοσνά ἦρθε*, *νά*, *ἐκεῖνος ἔφυγε - ἐκειροσνά*, *νά ἐδῶ - ἐδωνά* κτ. Ὅτι δ' οὕτως ἔχει τὸ πρᾶγμα δεικνύουν λέξεις διατηροῦσαι τὸ *νά* καὶ ἐν ἀρχῇ καὶ ἐν τέλει, π. χ. *νά ᾄδωνά* ἐν Τήλῳ, *νάτσινα* ἐν Ἰμβρῳ (νά, ἔτσι νά), *νά τοςνά* ἐνιαχοῦ. Προσέλαβον δὲ τὸ *νά* τοῦτο πᾶσαι αἱ δεικτικαὶ ἀντωνυμῖαι καὶ εἰς τὰ ἰδιώματα ἔχομεν τύπους αὐτῶν εἰς - *νά* καὶ μόνον ἄρσεν. - *νάς* (τὸ τελικὸν - *ς* τοῦ δευτέρου τύπου κατ' ἐπίδρασιν τοῦ ἄρσενικοῦ γένους).

γάρ - τιγάρ - μηγάρ

Κατὰ τὸν Κοραῖν¹ ὁ σύνδεσμος *γάρ* ὦν ἐν χρήσει παρὰ Πτωχοπροδορόμῳ δὲν σημαίνει τίποτε καὶ ἐξηλείφθη ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς, ἀλλὰ πάλιν² «τὸν ἐφυλάξαμεν εἰς μόνον τὸ *μηγάρι* (χυδ. *μηγάρις*) ἐρωτηματικόν... Εἰς τὴν αὐτὴν σημασίαν μεταχειριζόμεθα καὶ τὸ *τιγάρι*». Ὁ Σ. Βυζάντιος³ παράγει τὸ *μηγάρι* ἐκ τοῦ *μηγάρ* καὶ τὸ *τιγάρι* ἐκ τοῦ «τὶ γάρ, ἦ...». Καὶ κατὰ τὸν Α. Πασπάτην⁴ «ἡ λέξις [τσιγάρι μου] εἶναι τὶ γάρ». Καὶ κατὰ τὸν Σ. Ψάλτην⁵ «*μήγαρ* σύνηθες ἐρωτημ. μόριον ἰσοδυναμοῦν σχεδὸν τῷ ἀρχαίῳ *μή γάρ*...» καὶ⁶ «τὶ

¹ Ἄτακτα 1,70 καὶ 97.

² ἔνθ' ἀν. 1,150.

³ Λεξικὸν τῆς καθ' ἡμᾶς Ἑλληνικῆς διαλέκτου³, Ἀθῆναι 1874, ἐν ἰλλ. *μηγάρι*, *τιγάρι*.

⁴ Χιαζὸν γλωσσάριον ἐν λ.

⁵ Θρακικά, Ἀθῆναι 1905, σ. 190.

⁶ ἔνθ' ἀν. σ. 90.

γάρο, σύνδ. ἐρωτημ.: τί γάρ...». Ὁμοίως ἐρμηνεύει καὶ ὁ P. Kretschmer¹.

Κατωτέρω θέλω ἐπιχειρήσει νὰ ἐρμηνεύσω τύπους τινὰς τοῦ γάρ, τιγάρ καὶ μηγάρ καὶ νὰ δείξω πῶς τὰ ἐρωτηματικά ταῦτα μόρια προῆλθον.

Τύποι τοῦ γάρ (= μήπως, ἴσως) εἶναι: γάρ (Πελοπόνν.), γάραις (αὐτόθι), γάραι (αὐτόθι), γάραιες (Κρήτη, Πελοπόνν.), γάρως (Πελοπόνν.), γάραις καὶ νιάρως (Σάμος), γάρ (Πελοπόνν.) Τύποι τοῦ μηγάρ: μηγάρ, μαγάρ, μηγγάρ, μηδάρ, μήγαρ, μήδαρ, μάρ, μηγάραι, μηγαράι, μηγάραις, μηγάρως, μήγαρις, μήγαρις, μήγαρις, μήγαρις, μηγαράις, μηγαράις, μήγαραι (= ἀλλά), μεγάρι, μηγάρως, μαγάρως μάρως, ἀπήγαρις, μακάρως, μάκαρως, μάραις, μηγαροπώς. Τύποι τοῦ τιγάρ: τιγάρ, τσιγάρ, τιγάραις, τιάραις, ταάραις, τίγαρ, τίγαρις, τίγαραι, τίγαραι, τίγαραις, τιάραις, τιγαράις, τιγάραι, τιγάραις, τίγαρι, τίγαρι, τίγαριμ, τσιγάραις, τσιγάρωμ, τσιγάραιμον, τιγάραιμον, τιγαράις, τιγαράις, τίγαριμον, τίγαριμον.

Οἱ τύποι οὗτοι σημαίνουν ἀραγε, μήπως. Ἐκ τούτων μαγάρ (Κύμη) κατ' ἀφομοίωσιν τοῦ *i* πρὸς τὸ *a*, μάρ καθ' ἀπλοποίησιν *μαάρ < μαγάρ, μηγγάρ (Ροδόπη) μετὰ τῆς παλαιῆς προφορᾶς τοῦ *γ* ὡς *g*, μηδάρ (Φθιώτις) ἀντὶ μηγάρ κατ' ἐπίδρασιν τοῦ δά (πβ. μὴ δὰ ἔγινες μέγας), μήγαρις (Μάδυτος) κατὰ μετάθεσιν τοῦ *ρ* ἀντὶ μήγαρως, μακάρως (Ἡπειρος) καὶ μάκαρως (Κύμη) ἀντὶ μηγάρως μήγαρως (πβ. μαγάρ ἐν Κύμη) κατ' ἐπίδρασιν τοῦ μακάραι, ταάραις (Λιβύσσιον) ἐκ τοῦ τι(γ)άραις, πβ. ἀνωτέρω μάρ, τσιγάραις κλπ. διὰ τσιτακισμοῦ.

Περὶ τῶν τύπων εἰς -*i* ὁ Κοραῆς² ἐρμηνεύει τὸ μηγαράι «κατὰ προσοχηματισμὸν Ἀττικόν, ὡς τῶν παλαιῶν τὸ νωγαράι καὶ νωγαράι, ἀντὶ τοῦ νῶν γάρ καὶ νῶν μέν... Εἰς τὴν αὐτὴν σημασίαν μεταχειριζόμεθα καὶ τὸ τιγάραι», ὁ δὲ Σ. Βυζάντιος³ ἀκολουθῶν ἴσως τὸν Κοραῆν ἐρμηνεύει τὸ μηγάραι ἐπίσης «κατὰ πρόσληψιν ἀρχαιοτάτην» καὶ τὸ τιγάραι ἐκ τοῦ «τί γάρ, ἦ...». Νομίζω ὅτι οἱ εἰς *i* τύποι μηγάραι (πολλαχοῦ) καὶ μεγάρι (Μάνη) καὶ μηγαράι (Χίος) καὶ τιγάραι (Πελοπόννησος, Χίος κ. ἀ.) προῆλθεν ἐκ τοῦ μηγάρ καὶ τιγάρ λήξαντος κατὰ τὸ τί, διατί, μήτι (ἐν Κ. Διαθήκῃ).

Οἱ εἰς -*is* τύποι ἠρμηνεύθησαν ὑπὸ τοῦ P. Kretschmer⁴ ὡς ἔχοντες τὸ -*is* ἐκ τῶν ἄλλων εἰς -*is* ἐπιρρημάτων, οἷον νωαίς κττ.⁵ Ἀλλὰ παρατηρῶ ὅτι τῶν τύπων γάραις, μηγάραις (καὶ μήγαρις) καὶ τιγάραις (καὶ τίγαρις) προηγοῦνται οἱ τύποι οἱ λήγοντες ἀπλῶς εἰς -*i*, ἤτοι μηγάραι, τιγάραι κττ., περὶ τῶν ὁποίων

¹ Der heutige lesbische Dialekt, Wien 1905, στήλη 362.

² Ἀτακτα 1, 150.

³ ἔνθ' ἄν.

⁴ ἔνθ' ἄν.

⁵ Πβ. καὶ Γ. Χατζιδάκω, Ἐπιτηρίς Πανεπ. Ἀθηνῶν 7 (1910/1) 83.

ἐγένετο λόγος. Περαιτέρω δὲ ἔχομεν καὶ τύπους λήγοντας εἰς -εσ καὶ εἰς -ε, οἷον γάρου (Πελοπόνν.), γάρες (Κρήτη, Πελοπόνν.), μεγάρου (Μάνη) καὶ μάρες (Σινόπη), τίγανου (Πελοπόνν. καὶ τιγάρου αὐτόθι), τίγανες (Πελοπόνν. καὶ τιγάρου αὐτόθι)· οἱ εἰς -ε τύποι ἔληξαν κατὰ τὸ συνώνυμον ἐρωτηματικὸν μόριον ἄραγε ἐξίσου εὐχρηστον μέχρι σήμερον. Οἱ δὲ εἰς -ς τύποι ἅπαντες (γάρις καὶ γάρες, μηγάρις καὶ τιγάρου - τιγάρου, τίγαρον - τιγάρου κτ.) προσέλαβον τὸ σ ἀναλογικῶς καὶ δὴ κατὰ τὸ συνών. μήπως, καθ' ὃ καὶ τὸ ἄραγε παρὰ τὸ ἄραγε. Οἱ τύποι γάρου² (Πελοπόνν.), μηγάρου² (Κύμη, Ἐπιβάται, Λέσβος) καὶ μαγάρου² (Κύμη) καὶ μάγαρου² (Μακεδονία) καὶ μακάρου² (Ἡπειρος) καὶ μάκαρου² (Κύμη) προῆλθον μετ' ἀποβολὴν τοῦ ἀτόνου *i* εἰς τὰ βόρεια ἰδιώματα, ὁμοίως τοῦ *i* παρὰ τὸ ρ εἰς τὰ νότια. Περαιτέρω γὰρ (Καλάβρυτα, Πυλία) ἀντὶ γάρου² (γάρις) ἀπόλεσε τὸ ρ ἐξ ἀπλοποιήσεως τοῦ συμπλέγματος ρσ + συμφ. (π. χ. γάρου² τρώει; ἢ γάρου² θέλει;).

Τὸ μηγάρου καὶ τιγάρου προῆλθον ἐκ φράσεων, οἷαι «μηγάρου θέλη νὰ εἶπῃ;» (= μήπως λοιπόν...), «τὶ γάρου; θέλει νὰ φάγῃ;» κτ., ὅθεν «μηγάρου θέλη νὰ εἶπῃ» (= μήπως θ. ν. εἶ.), «τιγάρου θέλει νὰ φάγῃ;» (= μήπως θ. ν. φ.). Γενομένου δὲ ἄλλως τοῦ χωρισμοῦ εἰς φράσιν, οἷα «τὶ γάρου; θέλει νὰ φάγῃ;» ἦτοι «τί; γάρου θέλει νὰ φάγῃ;» τὸ γάρου προσέλαβε σημασίαν ἐρωτηματικῆς μορίου καὶ οὔτω χρησιμοποιεῖται πολλαχοῦ «γάρου ἔρχεται;» (= μήπως ἔρχεται;). Ἐὰν δὲ τὸ μηγάρου καὶ τὸ τιγάρου, ἀμφότερα ἐν Μεγαλοπόλει, δὲν εἶναι σύμφωντα, μηγάρου + μήπως καὶ τιγάρου + μήπως, δύναται νὰ νοηθῇ τὸ τιγάρου ἐκ φράσεων, οἷα «τὶ γάρου; πῶς θέλεις σύ...;», ἔπειτα δ' ἐλέχθη καὶ μηγάρου. Ὁμοίον πρὸς τὸ τιγάρου καὶ τὸ μηγάρου εἶναι τὸ τῆς Κ. Διαθήκης ἵνατὶ ἐκ τῆς φράσεως «ἵνα τὶ γένηται;».¹

Οἱ τύποι τιγάρου² (ἀντὶ τιγάρου, Σάμος), τσιγάρου² (Θράκη), τσιγάρου² (Χίος), γάρου² (Χίος) καὶ τίγαρον (Χίος) προῆλθον ἐκ τοῦ τιγάρου εἰς φράσεις, οἷα «τιγάρου μου μιλῇ;» (= μήπως μου μ.), «τιγάρου μου δίδει τίποτε;» κοῦκ. Οὔτω γάρου² ὡς μία λέξις. Οἱ μετὰ τοῦ -ι- τύποι (τιγάρου², τσιγάρου², γάρου²) προῆλθον παρὰ τὸν ἀπλοῦν τύπον γάρου, περὶ τοῦ ὁποῦ ἀνωτέρω.

Ἡ κίνησις τοῦ τόνου μηγάρου - μήγαρο, τιγάρου - τίγαρο ἐρμηνεύεται ἐκ τῆς ἀρχῆς τῆς λέξεως, ἢ ὁποία ἀποτελεῖται ἐκ δύο μονοσυλλάβων μὴ γάρου, τί γάρου, ἐπὶ τῶν τρισυλλάβων καὶ προπαροξυτόνων μήγαρις κτ. - τίγαρε κτ. κατὰ τὸ ἄραγε, ἐπὶ τῶν τρισυλλάβων ὀξυτόνων κατὰ τὸ διατί, ἵνατὶ κτῶ.

Δ. ΓΕΩΡΓΑΚΑΣ

¹ Ἰδ. A. Debrunner - Fr. Blass' Grammatik des neutestam. Griechisch, Göttingen 1931, σ. 9, § 12,